

Høring om endringer i forskrift om fremmede organismer-presiseringer og endring av § 26

Sammendrag

Miljødirektoratet foreslår følgende endringer i forskrift om fremmede organismer.

- Presisering av at unntaket i § 7 første ledd bokstav d gjelder både marine planter, marine virvelløse dyr og marine fisk.
- Presisering av at unntaket fra forbud og krav om utsettingstillatelse i vedlegg I og V, gjelder for sorter som, i henhold til en vitenskapelig risikovurdering, ikke kan medføre fare for uheldige følger for biologisk mangfold.
- Utvidelse av kravet om internkontroll i § 26 til også å gjelde for virksomheter som iverksetter tiltak som kan medføre spredning av fremmede organismer.

Forslag til presisering i § 7

Etter forskrift om fremmede organismer § 7 første ledd bokstav d, gjøres det unntak fra krav om tillatelse ved innførsel av "marine planter, virvelløse dyr og fisk", som utelukkende skal holdes i lukkede beholdere på land, herunder akvarier, som er innrettet slik at organismer ikke kan slippe ut.

Miljødirektoratet har fått tilbakemeldinger fra publikum om at noen oppfatter bestemmelsen slik at unntaket fra kravet om innførselstillatelse gjelder marine planter og alle virvelløse dyr, det vil si også landlevende og limnisk virvelløse dyr. Intensjonen med bestemmelsen har imidlertid vært at den kun skal gjelde marine virvelløse dyr. Miljødirektoratet foreslår derfor endringer i ordlyden som gjør at det kommer bedre fram at unntaket kun gjelder for marine virvelløse dyr og marin fisk, i tillegg til marine planter.

Miljødirektoratet foreslår at ordlyden i § 7 første ledd bokstav endres slik (endring i kursiv):
d) *marine planter, marine virvelløse dyr og marine fisker*, som utelukkende skal holdes i lukkede beholdere på land, herunder akvarier, som er innrettet slik at organismer ikke kan slippe ut, dersom melding gis i samsvar med § 8.

Forslag til presiseringer i vedlegg I og V

Ifølge forskriftens vedlegg I og V gjelder ikke forbudet mot innførsel, utsetting eller omsetning etter §§ 5 og 9, og kravet om utsettingstillatelse etter § 11 første ledd bokstav c, for "*kultivarer eller varieteter, eksempelvis sterile varianter, som ikke kan medføre fare for uheldige følger for det*

biologiske mangfold". Vilkåret for unntak fra forbudet/kravet om tillatelse er strengt, jf. at kun kultivarer eller varieteter (sorter) som "ikke kan medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold" er omfattet av unntaket. Dette innebærer at det i utgangspunktet må foreligge en vitenskapelig miljørisikovurdering som konkluderer med at sorten ikke kan medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold før man kan ta den i bruk. Dette framgår av Miljødirektoratets veileder til søknad etter forskrift om fremmede organismer¹.

For å klargjøre eksisterende praksis, mener Miljødirektoratet at det i vedlegg I og V bør framgå at det må ligge en *vitenskapelig risikovurdering* til grunn for at unntaket skal komme til anvendelse. Et alternativ til dette er at det framgår direkte av vedlegg I og V hvilke sorter som eventuelt er omfattet av unntaket. Per i dag er det kun sorten *Salix euxina* `Bullata` på vedlegg I som er vurdert til å oppfylle kravet til vitenskapelig risikovurdering. Dersom det skal framgå direkte av vedleggene hvilke sorter som er unntatt, vil forskriften måtte oppdateres dersom en ny sort unntas forbudet/kravet om utsettingstillatelse på dette grunnlaget. Etter Miljødirektoratets vurdering, er det mer hensiktsmessig at det i vedlegg I og V kun presiseres at det må foreligge en vitenskapelig risikovurdering til grunn for unntak, og at navnet på hvilke sorter som faktisk er unntatt framgår av Miljødirektoratets veileder. For at en vurdering skal kunne betegnes som en vitenskapelig risikovurdering, legger vi til grunn at følgende punkter må være oppfylt:

- Risikovurderingen må være utført av en forskningsinstitusjon, et forskningsmiljø eller annen institusjon/person med dokumentert vitenskapelig kompetanse som kvalifiserer til å utføre risikovurdering av den aktuelle sorten. Kompetansen til den som utfører risikovurderingen må framgå.
- Det må framgå hvilke egenskaper som skiller sorten fra selve arten, og hvorfor nettopp disse endrede egenskapene medfører at sorten ikke kan medføre uheldige følger for det biologiske mangfold.
- Risikovurderingen må inneholde referanser til kilder som underbygger vurderingen.
- Risikovurderingen må være skriftlig og offentlig tilgjengelig

Miljødirektoratet foreslår at følgende presisering tas inn i vedlegg I (endring i kursiv):

Forbudene gjelder ikke kultivarer eller varieteter, eksempelvis sterile varianter, som, *etter en vitenskapelig risikovurdering*, ikke kan medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold.

Miljødirektoratet foreslår at følgende presisering tas inn i vedlegg V (endring i kursiv):

Krav om tillatelse gjelder ikke utsetting av kultivarer eller varieteter, eksempelvis sterile varianter, som, *etter en vitenskapelig risikovurdering*, ikke kan medføre fare for uheldige følger for det biologiske mangfold.

Forslag til endring av § 26

På bakgrunn av erfaringene med spredning av havnespy mener Miljødirektoratet det er behov for å utvide kravet om internkontroll i forskrift om fremmede organismer til også å gjelde for virksomheter som iverksetter tiltak som kan medføre spredning av fremmede organismer.

Dagens § 26 "Plikt til å utføre internkontroll" ledd (1) angir at *Virksomheter som driver med innførsel, omsetning, hold eller utsetting av fremmede organismer skal etablere og dokumentere internkontroll*. Virksomheter som iverksetter tiltak som kan medføre **utilsiktet spredning** av fremmede organismer i miljøet er ikke omfattet av plikten til å utføre internkontroll. Disse har imidlertid en plikt til aktsomhet, og herunder å treffe forebyggende tiltak, etter forskriftens § 18.

Spredning av fremmede marine organismer gjennom begroing på skip og andre fartøy har de siste årene blitt aktualisert gjennom innførsel og etablering av den fremmede arten *Didemnum vexillum* i Norge, også kjent som havnespy. Arten har frem til 2020 vært ansett som en dørstokkart i Norge med svært høy risiko. Arten er nå etablert i fem havneområder i Norge, og den største spredningsfaren er ved begroing på skip, båter og annet marint utstyr.

For å hindre videre spredning av denne arten er tiltak knyttet til inspeksjon og rengjøring av båter og annet utstyr svært viktig. I havner der arten er etablert er også informasjonstiltak viktig for å sikre at alle som ferdes eller har aktivitet i havnene er klar over spredningsrisikoen og plikten til å treffe forebyggende tiltak. Tiltak for å hindre spredning av havnespy vil også ha positiv effekt på andre fremmede marine arter som spres ved begroing. Havforskningsinstituttet gjorde på oppdrag fra Miljødirektoratet i 2021 en [risikovurdering av innførsels- og spredningsveier for marine fremmede arter](#), der begroing på skip ble pekt på som den spredningsveien med størst risiko. Dermed vet vi at det for marine arter kan være viktigere å ta hånd om utilsiktet enn tilsiktet innførsel, og at dette må gjenspeiles i regelverket.

En sentral utfordring knyttet til tiltak mot begroing på skip og andre fartøy/installasjoner er kostnadene knyttet til rengjøring og oppsamling av det biologiske materialet. Dette er dyre tiltak, og tiltakene er ikke regulert på andre måter enn gjennom aktsomhetsplikten i forskrift om fremmede organismer. Det er i dag liten oversikt og kontroll over i hvor stor grad aktsomhetsplikten blir overholdt av virksomheter som har aktiviteter som kan føre til spredning av fremmede marine arter. Statsforvalterne i de fylkene som er berørt av havnespy, har ytret et behov for å få bedre kontroll med hvilke tiltak som blir gjennomført gjennom tilsyn av havner og virksomhetene som har aktivitet eller fartøy der.

Også når det gjelder spredning av andre organismegrupper, er det en mangel at virksomheter som iverksetter tiltak som kan medføre utilsiktet spredning av fremmede organismer i miljøet ikke er omfattet av plikten til å utføre internkontroll, med mindre virksomheten driver med innførsel, omsetning, hold eller utsetting av fremmede organismer. For eksempel kan fremmede organismer utilsiktet spres med kjøretøy og containere.

Spredning av fremmede organismer er ikke ansett som forurensning, og ikke omfattet av internkontrollforskriften. Etersom internkontroll-kravet i forskrift om fremmede organismer heller ikke omfatter virksomheter som iverksetter aktivitet som kan føre til spredning av fremmede organismer, er det ingen krav til dokumentasjon av de risikoreducerende tiltakene som blir gjennomført. Dette gjør at det er svært vanskelig å føre tilsyn med virksomhetene og vurdere om aktsomhetsplikten blir fulgt. En endring av § 26 i forskrift om fremmede organismer, vil sikre at virksomhetene dokumenterer de tiltakene som gjennomføres, og vil gi myndighetene mulighet til å kontrollere at tiltak gjennomføres.

Miljødirektoratet foreslår at første setning i forskriftens § 26 nr. (1) endres til (endring i kursiv):
Virksomheter som driver med innførsel, omsetning, hold eller utsetting av fremmede organismer, *eller som iverksetter tiltak som kan medføre utilsiktet spredning av fremmede organismer i miljøet*, skal etablere og dokumentere internkontroll.

Øvrige forslag til endringer i forskriften i opprinnelig høringsnotat

Miljødirektoratet har fått i oppdrag etter lansering av Fremmedartslista 2023 å se på behov for endringer av forskriften, herunder oppdatering av vedleggene. Dette vil bli gjennomført i egen høring.